

HADİS VERİLERİNE GÖRE MUT'A NİKAHI

Arş. Gör. Yavuz ÜNAL*

Hız. Peygamber'in vefatından sonra tartışılmaya başlanmış olan mut'a nikahı, fikhî ve itikadî mezhepler arasında ihtilafli konuların en başında yer almıştır. Tartışan taraflardan her birinin kendine göre delilleri mevcuttur. Ancak sağlıklı bir sonuca ulaşabilmek için bu delillerin bir bütün içinde ele alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mut'a nikahına delalet eden "temettü" ve "İstimta" lafızları "faydalanmak"¹ ve "zevklenmek"² anlamlarına gelmektedir.

İstilahda ise, bir kadının belli bir mal karşılığında belli bir müddete kadar bir erkek tarafından nikahlanmasına mut'a nikahı denilmektedir. Vaktin bitmesiyle talak, nafaka ve iskan gerekmez, nikah sona erer. Şayet nikah bitmeden eşlerden biri ölürse, birbirlerine mirasçı da olamazlar³.

Câhiliyye Dönemi Arap Toplumunda Mut'a Nikahı

Mut'a cahiliye dönemi Arapları tarafından bilinen ve uygulanan bir nikah türüdür⁴. Özellikle de Mekke'de⁵, diğer bir ifadeyle panayırların yapılmakta olduğu yerleşim bölgelerinde veya ticaret merkezlerinde tatbikatı yaygındır. Nitekim İbn Abbas'dan nakledilen şu rivayet, bu toplumda mevcut olan mut'a evliliğinin ne zaman ve nerede yapıldığını açıkça ortaya koymaktadır:

* O.M.Ü. İlahiyat Fakültesi

1. Bkz. Bakara, 2/196; Hicr, 15/3; Ankebut, 29/66; En'am, 6/128,
2. Bkz. Nisa, 4/24; Tevbe, 9/69.
3. Muhammed Hamid, *Nikahul-Mut'a Harâmun fi'l-İslam*, 1988, s.11; Ahmed Davudoğlu, *Müslim Terceme ve Şerhi*, İst., 1978, VII, 235; *Tefsîr-i Hâzin*, (Mecmuatü't-Tefsîr), İst., 1979, II, 50.
4. Ebu'z-Zehra, *Abvâlu's-Şabsiyye*, Kahire, trs., s.47; Heffing, "Mut'a" mad., İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, İst., 1979, VIII, 848.
5. Celal Yıldırım, *İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri*, III, 1269 (Tahavî Şerhu Meâni'l-Asâr', III, 24-27'den naklen)

"İslâm'ın bidayetinde mut'a vardı. Kişi tanıdığıнын olmadığı bir beldeye geldiğinde kalacağını tahmin ettiği süre kadar bir kadın nikahlar. Kadın onun malını korur ve işlerini düzenlerdi. "*Eşleri ve ellerinin altındakiler müstesna*" (*Muminun*, 5-6) ayeti ininceye kadar durum bu şekildeydi⁶.

Cahiliyye döneminde mut'a nikahının yapılabilmesi için aile büyüklerinin muvafakatlarına lüzum görülmemekteydi. Bu nikah gereği kadın kendi aile topluluğu içinde kalır, kocasına bir muzrakla bir çadır verirdi. Bu şekilde erkek, karısının kabilesinde bulundukca onların halifi sayılır, evlilik bağı devam ettiği sürece koca bu kabileyle birlikte hareket ederdi. Kadın mut'aya son vermek istediği zaman çadırın kapısını önce bulunduğu yönün tersine çevirir; koca da bunu gördüğünde kendi kabilesine dönüp giderdi.

Bu evlenmeden doğan çocuklar kadına ait olur ve falan kadının çocuğu diye anılırdı⁷.

Kur'an'da Mut'a Nikahı

Mut'a nikahı konusunu ele alan alimler Kur'an'ın bu konuya izin verip vermediği noktasında ihtilaf etmişlerdir.

Kur'an'ın mut'a nikahına izin verdiğini savunanlar Nisa suresinin 24. ayeti kerimesindeki "*Femestemta'tüm bihi minhünne fe A'tûhünne ücûrahünne ferîzaten*" ifadesini delil olarak ileri sürmektedirler.

Bu ayetin tefsiri konusunda müfessirler ihtilaf etmişler, bir kısmı ayette kastedilenin sahih nikah olduğunu beyan ederken, diğerleri mut'a nikahının kastedildiğini söylemişlerdir⁸. *Bu durumda birinci görüşü savunanlar ayette geçen "Ücûrahünne" ifadesiyle kastedilenin mehir olduğunu, diğerleri ise mut'a nikahı karşılığı verilen mal olduğunu iddia etmektedirler.*

Ayetin mut'a nikahına işaret ettiğini belirtenler İbn Mesud ve İbn Abbas'ın ayete eklenen "*ila ecelin müsemmâ*" şeklindeki kraatine dayanmaktadır⁹. Ancak bu kraatler şazdır, yani mütevatir kraatlere muhaliftir. Bu nedenle de itibara alınmazlar¹⁰.

6. Tirmizî, Nikah, 29.

7. Dr. Neşet Çağatay, *İslam Öncesi Arap Tarihi ve Cabiliye Çağı*, Ank. Üni. İlahiyat Fak., Yay., 3. b., Ank., 1971, s.137.

8. Kurtûbî, *Câmiu'l-Beyan li Abkâmi'l-Kur'an*, Kahire, 1967, V, 130.

9. Taberî, *Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Ayi'l-Kur'an*, Mısır, 1968, V, 13.

10. Taberî, *a.g.e.*, V, 13.

İmam İbn Cerir et-Taberî, ayet hakkındaki iki görüşü de zikrettikten sonra, doğruya en yakın olanının sahih nikah şeklindeki te'vil olduğunu belirtmektedir¹¹.

Mut'a nikahıyla bu ayetin hiçbir alakasının bulunmadığını, onun önce mübah kılınıp sonra da haram kılınmasının sünnetle olduğunu belirten İbnü'l-Cevzî, müfessirlerden bir kısmının, ayette kastedilenin mut'a nikahı olduğu ve bunun da Allah Rasülü (s.a.v)'in yasaklamasıyla nesholunduğunu ispatlamaya çalışmalarının boşa uğraşmak olduğunu ileri sürer. Zira mut'a nikahına izin veren sonra da yasaklayan Hz. Peygamber'dir. Bu durumda onun sözü yine kendi sözüyle nesholunmuştur. Ayete gelince o, mut'a nikahının caiz olduğunu göstermez. Çünkü Allah-u Teala, Nisa suresi 24. ayet-i kerimesinde "*Zina etmemeniz şartıyla mallarınızla istemeniz size helal kılındı.*" buyurmaktadır. Bu sahih nikaha delalet etmektedir. Zeccac da bunun dışındaki bir yorumun hata olacağını vurgulamaktadır¹².

Bu ayetin mut'anın helalliğine delalet etmediğini, dolayısıyla mut'a konusunda indiğini söylemenin büyük bir hata olacağını belirten Alûsî, bazılarının ayeti bu şekilde tefsir etmelerinin kabul edilemez olduğunu beyan eder. Çünkü Kur'an'ın nazmı bunu engellemektedir. Zira Allah-u Teala önce muharremâtı zikretti, sonra da "...*iffetli yaşamak, zina etmemek şartıyla mallarınızla istemeniz size helal kılındı.*" buyurdu. Bu ibarede mücerret olarak şehvetin giderilmesinden nehiy vardır ve bu kayıtla mut'a nikahı batıl olur. Ayetteki "*istimta*" dan maksat "*cima*" olup, Şia'nın söylediği gibi zevklenme değildir¹³.

el-Hasan ve Mücahid'e göre de mezkur ayette kastedilen sahih nikahla kadınlardan zevklenmektir¹⁴.

Öte yandan "*onlara ücretlerini veriniz*" ifadesiyle kastedilen kadınların mehirleridir. Zira Kur'an-ı Kerim'de mehir, *ecir* olarak isimlendirilmiştir¹⁵.

Nisa suresi 24. ayetinin mut'a nikahına delalet ettiği söyleyenler, onun mensuh olduğunu belirtmektedirler. Ancak bu ayetin ne ile mensuh olduğu konusunda ittifak söz konusu değildir.

11. Taberî, a.y.

12. İbnü'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr fî İlmi't-Tefsîr*, el-Mektebetü'l-İslâmî, trs., II, 54.

13. Alûsî, *Tefsîru Rûhu'l-Meânî*, Lübnan, trs., V, 7.

14. Hazin, a.g.e., II, 50.

15. Hazin, a.y; Prof.Dr. Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İst. , 1989,

Sünnetle Kur'an'ın neshedilebileceğini kabul edenler, ya Hz. Ali'den gelen Hayber'de Rasulullah'ın mut'adan nehyettiği rivayetine, ya da Sebre el-Cühenî'den nakledilen Rasulullah'ın Mekke'nin fethinde yasakladığı rivayetine dayanmaktadır. Bu rivayetleri ileride ele alacağımız için burada geçiyoruz.

Mezkur ayetin Kur'an'la neshedildiğini kabul edenler ise, nâsîh olarak farklı ayetleri ileri sürmektedirler. Mesela; Said İbn Müseyyeb'den gelen rivayete göre miras ayetiyle neshedilmiştir. Hz. Aişe'den gelen rivayete göre ise Muminûn suresi 5-6. ayetleriyle neshedilmiştir¹⁶.

İbn Ömer, Hz. Aişe'ye mut'adan sorulduğunda onun, "sizinle benim aramda Allah'ın kitabı vardır" deyip, Mü'minûn suresi 5-6. ayetlerini okuduğunu, sonra da "kim Allah'ın eş kıldığı veya elinin altına verdiğinden başkasını isterse o taşkınlık etmiş olur." dediğini nakletmektedir¹⁷.

İbn Abbas'ın da bu ayetin inişiyile mut'a nikahı uygulamasına son verildiğini söylediği rivayet olunmaktadır¹⁸. Ancak bahsi geçen ayet Mekke'de nâzil olmuştur. Dolayısıyla böyle bir değerlendirme Allah Rasulü'nün Mekke'de inen bir hükmü, yine Mekke'nin fethine kadar gizlediği sonucuna götürür ki bu imkansızdır¹⁹.

Hz. Ali ve İbn Mesud'dan talak, iddet ve miras ayetlerinin mut'ayı kaldırdığı rivayet olunmaktadır²⁰. Ancak mut'a nikahına Rasulullah tarafından Mekke'nin fethinde izin verildiğini düşündüğümüzde Allah Rasulü (s.a.v.)'in ayetle neshedilen bir hükmü tekrar uyguladığı, sonra da kendisin neshettiğini kabul etmemiz gerekmektedir. Zira yukarıda sayılan hükümler Mekke'nin fethinden çok daha önce konulmuştur.

Kur'an'ın bütünlüğü içersinde meseleyi değerlendirdiğimizde, Nisa suresi 24. ayetiyle kastedilenin sahîh nikah olması ve yukarıda zikredilen miras, talak ve iddet hükümleriyle, İbn Ömer'in de belirttiği gibi²¹, mut'a nikahının uygulanamaz hale geldiğini kabul etmemiz mümkün gözükmemtedir. Zira Kur'an eşleri birbirine mirasçı kılmuş²², ayrılmayı da talak ve iddete bağlamıştır²³.

16. Beyhakî, *Sünen-i Kübra*, Nikah, VII, 207; Kurtubî, a.g.e., V, 130.

17. Beyhakî, a.y.

18. Tirmizî, Nikah, 29.

19. Mevdudî, *Tefhîmül-Kur'an*, trc. Ali Ünal, İst., 1987, III, 367.

20. Kurtubî, a.g.e., V, 130.

21. Beyhakî, a.y.

22. Nisa, 4/12.

23. Bakara, 2/231; Talak, 65/1; Ahzab, 33/49.

Hadislerde Mut'a Nikahı

Arap toplumunda mevcut olan bu nikah türünün uygulandığı dönemi ve onun İslamdaki yerini tesbit amacıyla öncelikle rivayetleri ele alacağız. Bu konuyla alakalı olan rivayetleri üç gruba ayırmak mümkündür:

- A) Mut'a nikahının Rasulullah tarafından mübah kılındığını belirten rivayetler.
- B) Mut'a nikahının Rasulullah tarafından haram kılındığını belirten rivayetler.
- C) Mut'a nikahının Hz.Ömer tarafından mübah kılındığını belirten rivayetler.

A) Mut'a Nikahının Rasulullah Tarafından Mübah Kılındığını Belirten Rivayetler:

1- Ebu Said el-Hudrî'den rivayet olunmuştur:

*"Biz Rasulullah'ın döneminde elbise karşılığında mut'a yaptık."*²⁴

2- Abdullah İbn Mesud'dan rivayet olunmuştur:

*"Rasulullah'la birlikte gavzeye çıkmıştık. Yanımızda kadınlarımız da yoktu. Rasulullah'a "husyelerimizi çıkaralım mı?" dedik. Bizi ondan nehyetti ve elbise karşılığında kadınlarla evlenmemize izin verdi. Sonra "Ey İnsanlar! Allah'ın helal kıldığı temiz şeyleri haram kılmayınız." (Maide, 87) ayetini okudu."*²⁵

3- Cabir İbn Abdullah ve Seleme İbn Akvâ'dan rivayet olunmuştur:

*"Biz gazilerin arasındaydık, Rasulullah'ın elçisi geldi ve Allah Rasulü size kadınlarla mut'a nikahı yapıp izdivaç etmeniz için izin verdi, diye ilan etti. Bununla muvakkat bir zaman için yapılan mut'a nikahını kastediyordu."*²⁶

Abdullah İbn Mesud'dan gelen rivayetteki *elbise karşılığında yapılan evlilikten* sahih nikahın anlaşılması mümkündür. Ancak Cabir İbn Abdullah ve Selem İbn Akvâ'dan gelen rivayet onu açıklamakta, yani sahih nikah olmadığını beyan etmektedir.

24. İbn Hanbel, *Müsned*, III, 22.

25. Buhari, *Tefsir*, V, 9; Müslim, *Nikah*, 11; Müsned, I, 420, 432.

26. Müslim, *Nikah* 13; Müsned, IV, 47, 51.

İbn Mesud'dan nakledilen rivayetten, ya mut'a nikahının daha önce yasaklandığını, dolayısıyla ashabın bu yasağın kaldırılmasını istemek yerine kendi husyelerini çıkarmayı teklif ettiklerini, ya da yasaklanmamasına rağmen sahabenin bu nikah türünü hoş karşılamadığını anlamak mümkündür. Nitekim Ca'fer İbn Muhammed'e²⁷ ve İbn Ömer'e²⁸ mut'adan sorulduğunda onu zina olarak değerlendirmişlerdir. Bu da kanaatimizi desteklemektedir.

4- Ebu Cemre'den rivayet olunmuştur:

*"İbn Abbas'a kadın mut'asından soruldu. O da ruhsat verdi. Bunun üzerine bir mevlası ona: "Darlık halinde ve kadınların az olduğu zamandır değil mi?" diye sordu. İbn Abbas da "evet" dedi."*²⁹

İbn Abbas'dan nakledilen rivayetleri ileride ele alacağımız için burada geçiyoruz.

5- Ebu Zer'den rivayet olunmuştur:

*"İki mut'a yani kadın mut'asıyla hac mut'ası yalnız bize mahsustur."*³⁰

Bu hadisi yine Ebu Zer'den Abdurrahman İbn Esved'in naklettiği şu rivayet açıklamaktadır:

*"Rasulullah'ın ashabı olarak bize üç gün mut'aya izin verildi. Sonra Rasulullah (s.a.v.) ondan nehyetti."*³¹

Mut'a nikahını, önceki rivayette Ebu Zer'in belirttiği şekilde sadece sahabeye has kabul etmek mümkün değildir. Çünkü bazı özel hallerin dışında Peygamberlerden başka kimsenin dinde ayrıcalık hakkı ve böyle bir uygulamanın misali yoktur.

Bu durumda Ebu Zer, sadece kendileri uygulayıp kaldırıldığı için mut'a nikahını, kendilerine has olarak değerlendirmiş olması muhtemeldir.

Yukarıda zikrettiğimiz rivayetleri genel olarak değerlendirdiğimizde, Allah Rasulü (s.a.v.) tarafından mut'aya izin verildiğini ancak bu iznin sürekliliğini gösteren hiçbir işaret taşımadığını görmekteyiz.

27. Muhammed Zekeriyâ Kandehlevî, *Erzecü'l-Mesâlik İlä Muvatta-i Malik*, Beyrut, 1989, IX, 404; Süheylî, *Ravzı'l-Unuf*, Kahire, 1970, VI, 558.

28. Müsned, II, 95.

29. Buhari, Nikah, 31.

30. Müslim, Hac, 162.

31. Beyhakî, Nikah, VII, 207.

B) Mut'a Nikahının Rasulullah Tarafından ^{Haram} Mübah Kılındığını Belirten Rivayetler:

1- Ali b. Ebu Talib'den rivayet olunmuştur:

"Rasulullah (s.a.v.) Hayber günü kadınlarla mut'a yapılmasını ve evcil eşeklerin etinin yenilmesini yasakladı."³²

2- Ali b. Ebu Talib'den rivayet olunmuştur:

"O, İbn Abbas'ın mut'a nikahı konusunda yumuşak davrandığını işitti. Ona: "Yavaş ol Ey İbn Abbas! Muhakkak ki Hayber günü Allah Rasulü (s.a.v.) onu ve evcil eşeklerin etinin yenilmesini yasakladı."³³

Tirmizî, Hz. Ali'den nakledilen bu hadisin hasen sahih olduğunu, hatta Nebi'nin ashabından ilim sahibi olanların bununla amel ettiğini belirtmektedir³⁴.

Mut'a nikahının mensuh olduğu Hz. Ali'den rivayet olunmakla birlikte³⁵ bu yasaklamanın ne zaman gerçekleştiği konusunda ihtilaf edilmiştir. İbnü'l-Cevzî'nin yaptığı incelemeye göre, mut'a nikahını yasaklama Hayber günü gerçekleşmemiş, hatta Hayber vak'asında sahabeler yahudî kadınlarla mut'a yapmamış ve bu konuda Rasulullah'dan izin dahi istememişlerdir. Hayber olayında, fetih gazilerinin aksine, mut'a nikahının ne fiilen işlenişinden ne de yasaklanmasından söz edilmiştir³⁶. Süheylî de siyer ve tarih alimlerinden, mut'anın Hayber'de yasaklandığı yolunda bir şeyin nakledilmediğini belirtmektedir³⁷.

Tarihci Vâkîdî ise mut'anın haram kılındığı tarih olarak fetih yılını vermektedir³⁸.

Zikretmiş olduğumuz rivayetlerde Hz. Ali, mut'a nikahının haram kılınışı ile evcil eşeklerin etlerinin yenilmesini bir arada zikretmiştir. Zira bu sözün muhatabı olan İbn Abbas, her ikisini de mübah görüyordu. Dolayısıyla Hz. Ali, onun görüşlerini reddetmek için, Hz. Peygamber'in bunları

32. Buhari, Megazi, 38, Nikah, 31, Zebâih, 28; Müslim, Nikah, 29-32; Tirmizî, Et'ime, 6; Nesâî, Nikah, 71; İbn Mace, Nikah, 44; Muvatta, Nikah, 41; Müsned, I, 79, 103.

33. Müslim, Nikah, 31-32; Tirmizî, Nikah, 29; Müsned, I, 142.

34. Tirmizî, Nikah, 29.

35. Buhari, Nikah, 31.

36. İbnü'l-Cevzî, *Zâdu'l-Meâd*, Beyrut, 1987, III, 343-345.

37. Süheylî, *a.g.e.*, VI, 557; İbn Hacer, *Fetbu'l-Bârî Şerh-i Sabîbi'll-Buharî*, Beyrut, IX, 145.

38. Vâkîdî, *Meğazî*, Beyrut, 1984, II, 865.

yasakladığını söylemiştir. Hiç kuşkusuz evcil eşek etlerinin yenilmesi Hayber günü olmuş³⁹, Hz. Ali de onun için Hayber'i zikretmiş, ancak mut'a nikahının haram kılınışını bir zamanla kayıtlamamıştır⁴⁰. Nitekim bu şekliyle Ahmed İbn Hanbel'in Müsned'inde sahîh bir isnadla geçmektedir.

"Allah Rasulü (s.a.v.) evcil eşek etlerinin yenilmesini Hayber günü haram kıldı, kadınlarla mut'a yapılmasını da yasakladı."⁴¹

Hz. Ali'den bunu işiten râvîlerin bir kısmı, Hayber gününün her iki haramın da yasaklanma zamanı olduğunu zannederek iki haramı da bununla kayıtlamışlardır⁴². Yani Hz. Ali'nin hadisinde takdim te'hir yapılmıştır. Zira hadiste takdim ve te'hir prensip olarak caiz görülmüştür⁴³.

Süfyan İbn Uyeyne, Hayber gününün evcil eşek etinin yenilme yasağına taalluk ettiğini, ancak mut'a nikahıyla alakasının bulunmadığını belirtmekte; Beyhâkî de bunun muhtemel olduğunu zikretmektedir⁴⁴.

Hz. Ali'den nakledilen bu rivayetlerde, İbnü'l-Cevzî'nin de ifade ettiği gibi, İbn Abbas'ın iki görüşüne birden taaruz eden Ali'nin belirttiği iki hususu, râvînin tek bir zamanla kayıtlaması söz konusudur. Zira Hayber'de bir vakıa olarak mut'a nikahı gerçekleşmemiş, yani Hz. Ali'nin hadisinde takdim te'hir yapılmıştır. Hadisin takdiri ise: "*Rasulullah evcil eşek etinin yenilmesini Hayber günü yasakladı ve mut'a nikahından da nehyetti.*" şeklindedir. Bu durumda Hz. Ali mut'a nikahının yasaklanma zamanını belirtmemiştir⁴⁵.

Evcil eşek etlerinin Hayber'de haram kılındığını⁴⁶ gösteren rivayetleri bir bütünlük içersinde değerlendirdiğimizde sadece Hz. Ali'den gelen varyantında mut'a nikahının diğerlerinde ise müstakil olarak evcil eşek etinin zikredildiğini görmekteyiz. Bu durumda Hz. Ali'nin evcil eşek etinin yasaklanma tarihini zikretmiş olma ihtimali bulunmakla birlikte, iki yasak için de zaman belirtmemiş olması; ancak Ali'yi dinleyen râvî'nin evcil eşek etinin yasaklanma tarihini bildiği için aynı anda zikredilen iki yasağı da bu tarihe

39. Müslim, Sayd ve'z-Zebâih, 22, 23; Müsned, III, 115, 121, 164.

40. İbnü'l-Cevzî, *Zâdu'l-Meâd*, III, 344.

41. Müsned, I, 79.

42. İbnü'l-Cevzî, *Zâdu'l-Meâd*, 344.

43. Suyûtî, *Tedribu'r Râvî*, Beyrut, 1985, II, 94.

44. İbn Hacer, *a.g.e.*, IX, 145.

45. İbn Kudame, *el-Muğnî*, Beyrut, 1972, VII, 572; Nevevî, *Sabîh-i Müslim bi Şerhi Nevevî*, Beyrut, 1929, IX, 180.

46. Müslim, Sayd ve'z-Zebâih, 22-35; Müsned, III, 115, 121, 164; IV, 48.

hamletmiş olması da muhtemeldir. Çünkü Hz. Ali hadis rivayet etmek için değil, İbn Abbas'ın görüşlerinin hatalı olduğunu kendisine haber vermek için bu sözü söylemiştir.

3- Rebi İbn Sebre el-Cühenî babasından nakletmektedir:

"O, Allah Rasulü (s.a.v.) ile beraberken Rasulullah şöyle buyurmuştur: "Ey İnsanlar! Ben size kadınlardan istimta'ya izin vermiştim. Muhakkak ki Allah, onu kıyamete kadar haram kılmıştır. Kimin yanında mut'a nikahıyla aldığı biri varsa onun yolunu tahliye etsin"⁴⁷

4- Rebi İbn Sebre el-Cühenî babasından nakletmektedir:

"Fetih yılında Mekkeye girdiğimizde Rasullullah (s.a.v.) bize mut'ayı emretti. Oradan çıkmadan da nehyetti."⁴⁸

5-Rebi İbn Sebre el-Cühenî babasından nakletmektedir.

"Ben Rasulullah'ın (s.a.v.) zamanında Benû Amir'den bir kadınla, iki adet kırmızı bürde karşılığında mut'a nikahı yapmıştım.. Sonra Rasulullah, bizleri mut'a nikahından nehyetti."⁴⁹

Aynı hadisin bir başka varyantında, bu olayın Fetih yılında olduğu belirtilmiştir⁵⁰.

6- Rebi İbn Sebre el-Cühenî babasından nakletmektedir:

Rebi İbn Sebre, babasının Mekke'nin fethinde Rasulullah'la gazveye katıldığını ve şöyle anlattığını haber vermiştir:

"Biz Mekke'de onbeş gün kaldık. Rasulullah, kadınları mut'a nikahıyla almak hususunda bize izin verdi. Bunun üzerine ben kaomimden biriyle çıktım. Ben ondan daha yakışıklı ve cüsseli idim. O ise çirkin ve cılızdı. Her ikimizin de yanında birer bürdesi vardı. Nihayet Mekke'nin aşağısına veya yukarısına (ravi şüphe etmektedir) vardığımızda güzel endamlı bir dilber karşımıza çıktı.

– Birimizin seninle mut'a nikahı yapmasını arzu eder misin? diye sorduk. Kadın:

– Bana atıyye olarak ne vereceksiniz? dedi. Hemen ikimiz de bürdemizi

47. Müslim, Nikah, 21, 27.

48. Müslim, Nikah, 22-23.

49. Müslim, Nikah, 27.

50. Müslim, Nikah, 25-26.

gösterdik. Kadın ikimize de bakmaya başladı. Arkadaşın kadının kendisine isteksizce bakmaya başladığını görünce:

– Şüphe yok ki bunun bürdesi eski, benimki ise yeni ve güzel dedi. Kadın da bana işaret ederek üç veya iki defa:

– Bunun bürdesi de fena değil, dedi. Sonra ben o kadınla mut'a nikahı yaptım. Rasulullah mut'a nikahını haram edinceye kadar da ayrılmadım."⁵¹

7- Rebi İbn Sebrey el-Cühenî babasından nakletmektedir:

"Rasulullah fetih günü mut'a nikahından nehyetti."⁵²

8- Rebi İbn Sebrey el-Cühenî babasından nakletmektedir:

"Rasulullah mut'a nikahını yasakladı."⁵³

9- Rebi İbn Sebrey el-Cühenî babasından nakletmektedir.

"Biz Rasulullah'la birlikte Veda haccı yolculuğuna çıkmıştık. Sahabiler:

– Ya Rasulullah! Bekarlık bize ağır geldi, dediler. Rasulullah:

– "Şu kadınlarla mut'a yapınız" buyurdu. Bunun üzerine biz onların yanına vardık. Onlar vakit tayin etmeksizin bizimle mut'a yapmaktan kaçındılar. Bu durum Rasulullah'a beyan edildiğinde O:

– "Aranızda vakit tayin edin" buyurdu. Sonra ben ve bir amca oğlum çıktık; ikimizin de bürdesi vardı. Onun bürdesi benimkinden yeniydi. Ben de ondan daha gençtim. Nihayet bir kadının yanına vardık. Kadın:

– "Bir hırka diğer hırka gibidir, dedi. Bunun üzerine ben onunla mut'a yaptım. O gece onun yanında durdum. Ertesi gün gittim. Rasulullah Kabe'nin kapısıyla rüknü arasında durmuş, şöyle diyordu:

– "Ey İnsanlar! Ben size mut'a konusunda izin vermiştim. Dikkat edin; Allah onu kıyamete kadar haram kılmıştır."⁵⁴

10- Rebi İbn Sebrey el-Cühenî babasından nakletmektedir:

– "Rasulullah'ı Veda haccında mut'a nikahından menederken işittim."⁵⁵

51. Müsned, III, 405; Müslim, Nikah, 20, 23.

52. Müsned, III, 404.

53. Müslim, Nikah, 24; Müsned, III, 405.

54. İbn Mace, Nikah, 44; Müsned, III, 405.

55. Müsned, III, 404.

11- Zuhrî'den rivayet olunmuştur:

"Ömer İbn Abdulaziz'in yanındaydık. Rebi İbn Sebre denilen birisi, Rasulullah'ın mut'a nikahından Veda haccında nehyettiğini babasından tahdis etti."⁵⁶

Rebi İbn Sebre'ye dayanılarak rivayet edilen bu hadislerde, genel olarak mut'a nikahının Rasulullah tarafından yasaklandığı belirtilmekle birlikte, yasağın zamanında ihtilaf edilmiştir. Bunlardan bir kısmı yasaklanma tarihi olarak Fetih yılını verirken, diğerleri veda haccını zikretmektedir.

Mut'anın yasaklandığı tarih olarak Veda haccını belirten rivayetler kendi aralarında:

- a) Veda haccında mut'anın yapılıp yasaklandığını belirtenler,
- b) Fiilen yapılmasından bahsetmeksizin yasaklandığını belirtenler, şeklinde ikiye ayrılmaktadır.

Nâsirüddin el-Elbânî, Veda haccında mut'a nikahının yapıldığını belirten İbn Mace ve Müsned hadisindeki *Veda haccı* ifadesinin hata olduğunu, doğrusunun ise *Fetih günü* olduğunu zikretmektedir⁵⁷.

Hadislerde râvîlerin zaman ve mekan açısından bu tip yanlışlarına zaman zaman rastlamak mümkündür⁵⁸. Zira Veda haccında mut'a nikahının yapıldığını, özellikle de Allah Rasulü (s.a.v.)'in izniyle yapıldığını gösteren bir işaret olmadığı halde râvî Veda haccıyla bunu kayıtlamıştır.

Nitekim İmam Nevevî, Veda haccı günü mut'a nikahı yapıldığını belirten rivayetin hatalı olduğunu, çünkü sahabenin genelinin eşleriyle haccetmeleri nedeniyle bekarlığın ve zaruretin bulunmadığını, Veda haccında vaki olanın mücerret nehiy olduğunu belirtir ve Allah Rasulü (s.a.v.)'in mut'adan nehyi o gün tekrar etmesinin insanların toplanmış olması nedeniyle olduğunu zikreder⁵⁹.

İbnü'l-Cevzî'nin tercih ettiği görüşe göre, mut'a nikahı kesinlikle Mekke'nin fethedildiği yıl haram kılınmıştır⁶⁰.

56. Ebu Davud, Nikah, 14.

57. Nâsirüddin el-Elbânî, *Zaîf-ü Sünen-i İbn Mace*, Beyrut, 1988, s. 149.

58. İbnü'l-Cevzî, *Zâdu'l-Meâd*, III, 459.

59. Nevevî, *a.g.e.*, IX, 180.

60. İbnü'l-Cevzî, *Zâdu'l-Meâd*, III, 459.

Bu durumda Rasulullah'ın Veda haccında mut'a nikahını yasakladığını belirten rivayetleri, Mekke'nin fethindeki, izinden sonra gelen yasağın tekrarı olarak değerlendirilmek mümkündür.

12- İlyas İbn Seleme babasından rivayet etmektedir:

*"Rasulullah Evtas yılında mut'aya üç gün izin verdi. Sonra da ondan nehyetti."*⁶¹

Evtas yılı Mekke'nin fethedildiği yıla aynıdır. Yani hadis zaman açısından bir değişiklik arzetmemekte⁶², hatta yasağın Mekke'nin fethinde olduğunu ileri süren hadisi desteklemektedir.

13- Urve İbnü'z-Zübeyr'den rivayet olunmuştur:

*"Abdullah İbn Zübeyr, Mekke'de ayağa kalkıp şöyle dedi: "Allah'ın gözlerini kör ettiği gibi kalplerini de kör ettiği insanlar mut'aya izin veriyorlar." Bununla bir kişiye taaruz ediyordu. O kendisine saldırılan kişi (İbn Abbas) şöyle dedi: "Sen kuru ve katı bir adamsın. Andolsun ki mut'a muttakilerin imamının zamanında yapılıyordu." Bunun üzerine İbn Zübeyr: "Öyleyse dene. Andolsun ki, mut'a nikahı yaparsan seni mutlaka taşlarla recmederim." dedi"*⁶³

14- Abdurrahman İbnü'l-Esved, Ebu Zer'den rivayet etmiştir:

*"Rasulün ashabı olarak bize üç gün mut'aya izin verildi. Sonra Allah Rasülü (s.a.v.) ondan nehyetti."*⁶⁴

15- İbn Ömer'den rivayet olunmuştur:

*"Ömer İbn Hattab, işleri üzerine aldığı anda insanlara hitap etti ve şöyle dedi: "Rasulullah (s.a.v.) mut'a konusunda bizlere üç gün izin verdi, sonra onu yasakladı. Andolsun ki muhsan olduğu halde mut'a nikahı yapan birisi bana getirilirse onu recmederim. Ancak Rasulullah'ın (s.a.v.) onu helal kıldığına dair dört şahit getirirse müstesna."*⁶⁵

Hiz. Ömer, mut'adan Rasulullah'ın nehyettiğini, dolayısıyla bu haramı işleyeni recmedeceğini belirtmektedir. Onun koyduğu istisna, tıpkı Kur'an'ın kendi mislini ortaya koyma çağrısı⁶⁶ gibi, kendinden emin olduğunu ifade

61. Müslim, Nikah, 18; Müsned, IV, 55.

62. İbn Hacer, a.g.e., IX, 146.

63. Müslim, Nikah, 27.

64. Beyhakı, Nikah, VII, 207.

65. İbn Mace, Nikah, 44.

66. Bakara, 2/23; Hud, 11/13; Yunus, 10/38.

eder. Aksi takdirde içtihadı dayanan bir meselede, en ağır ceza olan recmi uygulayacağını söylemesi bir tutarsızlık arzeder. Çünkü Ömer, mut'anın hükmünden emin olmasaydı, şûra meclisine veya sahabilere danışarak konuyla ilgili hükmü öğrenme yoluna gider, ya da kendisine itiraz edilirdi. Öte yandan kendi koyduğu bir yasak için recm cezasını uygun görmesi de düşünülemez.

16- Ebu Hureyre'den rivayet olunmuştur:

"Tebük gazvesinde Rasulullah'la birlikte seniyyetü'l-vedaya geldik. Orada Rasulullah ağlayan kadınlar gördüğünde: Bu nedir? diye sordu. Kendisine, kocaları onlarla mut'a yapıp ayrıldılar, denildiğinde "Nikah, talak, iddet ve miras mut'ayı haram kıldı." buyurdu.⁶⁷

İbn Hacer ve Süheylî, mut'a nikahının haram kılındığı vakit konusundaki rivayetlerin en garibinin bu olduğunu belirtmektedirler⁶⁸.

Bu durumda mut'a nikahının haram kılındığı vakit hususunda dört görüş ortaya çıkmaktadır:

1- Hayber savaşında yasaklanmıştır. Bu, içlerinde İmam Şafi'nin de bulunduğu bir grup alimin görüşüdür. Yasaklanma tarihi olarak Hayber yılını belirten rivayetin, râvîden kaynaklanan hatalı bir tahsis olduğunu yukarıda görmüştük.

2- Mekke'nin fethinde yasaklanmıştır. İbn Uyeyne'nin de içersinde bulunduğu bir grubun görüşüdür.

3- Huneyn gazvesi senesinde yasaklanmıştır. Bu Mekke'nin fethiyle aynı yıl olduğu için ikinci görüşün başka bir şekilde ifade edilişi sayılmaktadır.

4- Veda haccı senesinde yasaklanmıştır. Bu râvîlerden birinin yanlıgsıdır. Râvînin zihni Mekke'nin fethinden veda haccına kaymıştır. Bu tip yanlıgıların hadis hafızlarına ve onlardan alt mertebedeki şahıslara çoğu zaman arız olduğunu belirten İbnü'l-Cevzî, mut'anın kesinlikle Mekke'nin fethedildiği yıl haram kılındığını söylemektedir. Çünkü sahabe Mekke'nin fethinde Rasulullah'ın izniyle mut'a nikahı yapmıştır. Şayet haram kılınması

67. Ebu Muhammed İbn Ahmed el-Aynî, *el-Binâye fî Şerb-i Hidaye*, Mısır, 1980, IV, 100; Şevkânî, *Neylül-Evtâr*, Mısır, 1961, VI, 146; İbn Hacer, *a.g.e.*, IX, 146.

68. İbn Hacer, *a.g.e.*, IX 145; Süheylî, *a.g.e.*, VI, 557.

69. İbnü'l Cevzî, *Zâdu'l-Meâd*, III, 459.

Hayber'in fethi sırasında olsaydı neshin iki defa olması gerekirdi. Oysa ki bunun hukukta bir başka örneği yoktur⁶⁹.

Netice olarak görüşleri şu şekilde özetlememiz mümkündür:

a) Bu konudaki tahrir ve ibahat iki defadır. Bu görüşe mut'a nikahı Hayberden önce helaldi. Hayber'de haram kılındı. Sonra Mekke'nin fethinde mübah kılındı ve üç gün sonra da kıyamete kadar haram kılındı.

Nevevî doğrusu ve tercih edilen görüşün bu olduğunu belirtmektedir.

b) Rasulullah (s.a.v.) mut'a nikahını Mekke'nin fethinde yasaklamış, Veda haccında da te'kid, ya da yasağın meşhur olması ve işitmeyenlerin duyması için yasağı tekrar ilan etmiştir.

Bu durumda râvîlerin hepsi yasağı aynı zamanda işitmemiş; dolayısıyla herkes nehyi işittiği zamana nisbet etmiştir. Nitekim Sebre'den gelen rivayetlerde mut'a nikahının Mekke'nin fethinde yapılması ve yasaklanması bir arada zikredilirken, Veda haccında yapılmasından bahsedilmeden Rasulullah'ın (s.a.v.) yasakladığı belirtilmektedir⁷¹.

Nevevî'nin tercih ettiği görüşe göre tahrir ve ibahat iki keredir. Bu durumda Allah Rasulü'nün (s.a.v.) şartlara bağlı olarak mut'a nikahına izin verdiği, zaruret kalkınca da onu yasakladığı sonucu çıkarılabilir. Aksi takdirde nesh iki defa gerçekleşmiş olur, ki böyle olan bir başka mesele bilinmemektedir.

Allah Rasulü'nin döneminde uygulanmış olan mut'a nikahını İbn Ebi Amra'nın şu değerlendirmesi ortaya koymaktadır:

"Mut'a nikahı İslamın evvelinde ölü eti, kan ve domuz gibi, darda kârlar için verilmiş bir ruhsattı. Sonra Allah dinini muhkem kıldı ve onu nehyetti."⁷²

Zira bu nikah, İbn Abbas'ın da belirttiği gibi, hazerde yapılmayıp, zaruret halinde ve kadınların da bulunmadığı seferlerde yapılmıştır⁷³.

Mut'a nikahının Mekke'nin fethinde yasaklandığını belirten Mevduci şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

70. el-Aynî, *el-Bînaye*, IV, 100-101.

71. Nevevî, *a.g.e.*, IX, 180.

72. Müslim, *Nikah*, 27.

73. Nevevî, *a.g.e.*, IX, 179-180.

Mut'a nikâhı gerçek anlamda caiz görülürse, bu, toplumda fahişeler gibi, gerektiği zaman elde edilebilecek bir aşağı kadın sınıfının bulunacağı anlamına gelir. Yok, böyle değilse mut'a toplumun yoksul katmanındaki kadınlarla sınırlıdır ve zenginler onları kendi karıları gibi kullanma özgürlük ve hakkına sahiptir. Böyle bir adaletsizlik ve ayırım ilahi kanunda beklenebilir mi?⁷⁴

C) Mut'a Nikahının Hz. Ömer Tarafından Yasaklandığını Belirten Rivayetler.

Mut'a nikahını yasaklayan kişinin Hz. Ömer olduğunu belirten rivayetleri üç grupta ele alacağız.

1- Cabir b. Abdullah kanalıyla gelip, Ömer'in mut'ayı yasaklayan ilk şahıs olduğunu ortaya koyan rivayetler.

2- Mut'ayı Allah Rasulü'nün helal kılmasına karşın Ömer'in yasakladığını belirten rivayetler.

3- Hz. Ömer'in mut'ayı yasaklarken, Allah Rasulü'nün yasakladığını belirtmek suretiyle kendisinin yaşağı sadece ilan ettiğini ortaya koyan rivayetler.

Birinci gruba giren rivayetler :

1- Cabir İbn Abdullah'dan rivayet olunmuştur:

*"Biz, Rasulullah, Ebu Bekir ve Ömer döneminde, Ömer, İbn Hureys işinde bizi nehyedinceye kadar, bir kısım un veya hurma karşılığında günlerce mut'a yapardık."*⁷⁵

2- Cabir İbn Abdullah'dan rivayet olunmuştur:

*"Biz Rasulullah'ın, Ebu Bekir'in ve nehyedinceye kadar Ömer'in döneminde mut'a yapardık."*⁷⁶

3- Ebu Nazra'dan rivayet olunmuştur:

*"Cabir'in yanımdaydım. Ona biri geldi ve İbn Abbas'la İbn Zübeyr'in mut'a konusunda ihtilafa düştüklerini söyledi. Bunun üzerine Cabir, "Biz Rasulullah'ın döneminde ikisini de yapardık. Sonra Ömer bizi ikisinden de nehyetti. Biz de bir daha dönmedik" dedi."*⁷⁷

74. Mevdudi, *Tefhimü'l-Kur'an*, III, 367-368.

75. Müslim, Nikah, 16.

76. Müsned, III, 304, 325, 356.

77. Müslim, Nikah, 17.

4- Ata'dan rivayet olunmuştur:

"Cabir umre için geldiğinde evine gittik. İnsanlar bazı şeyler soruyorlardı. Sonra ona mut'ayı sordular. O, "Evet, Rasulullah'ın, Ebu Bekir'in ve Ömer'in döneminin sonuna kadar mut'a yaptık." dedi.⁷⁸

5- Cabir İbn Abdullah'dan rivayet olunmuştur:

"Allah Rasulü (s.a.v.) döneminde iki mut'a vardı. Ömer onlardan bizi nehyetti, biz de bir daha dönmedik."⁷⁹

Cabir İbn Abdullah'dan nakledilmiş olan bu rivayetlerde ne Allah Rasulü (s.a.v.)'in izninden ne de nehyinden bahsedilmiştir. Oysa ki Rasulullah'ın hem izin verdiğini, hem de yasakladığını belirten rivayetler, hadis külliyyatında önemli bir yer tutmaktadır.

Bu durumda Cabir'in Arap toplumunda bilinen ve uygulanan mut'a nikahını İslamda kendisine dokunulmayan adetler ya da uygulamalar arasında gördüğü anlaşılmaktadır. Nitekim muhaddisler de Cabir'in bu sözünün neshin kendisine ulaşmadığı, dolayısıyla yasaklamanın Ömer tarafından yapıldığı zannına kapıldığı şeklinde yorumlamışlardır⁸⁰.

İkinci gruba giren rivayetler:

1- Sened zikredilmeksizin Ömer'in şöyle dediği rivayet olunmuştur:

"İki mut'a vardı ki onlar Allah Rasulü döneminde helaldi. Ancak ben onlardan nehyediyorum ve onları yaparı cezalandıracağım. Onlar mut'a nikahı ve hac mut'asıdır."⁸¹

2- Ebu Nazra, Cabir'den rivayet etmektedir:

"Ben Cabir'e:

– Biz Rasulullah'ın ve Ebu Bekir'in döneminde mut'a yaptık. Ömer Halife olduğunda insanlara hutbe okudu ve Peygamber, bu Peygamber, Kur'an da bu Kur'an. O ikisi Rasulullah döneminde yapılan mut'a idi. Ancak ben onlardan nehyediyorum ve yaparı cezalandıracağım. Onlardan biri kadın mut'asıdır. Belli bir zamana kadar nikah yapmış birisine rastlarsam onu mutlaka recmederim." dedi.⁸²

78. Kurtubî, a.g.e., V, 130.

79. Müsned, III, 325, 356, 363.

80. İbnü'l-Cevzî, Zâdu'l-Meâd, III, 463; Nevevî, a.g.e., IX, 183.

81. İzzet Derveze, Dustûru'l-Kur'an, II, 200.

82. Beyhakî, Nikah, VII, 206.

3- İmran İbn Husayn'dan rivayet olunmuştur:

"Allah'ın kitabında mut'a ayeti indi, sonra da onu nesheden bir ayet inmedi. Allah Rasulü (s.a.v.) de bize izin verdi. Biz mut'a yaptık. Bir adam (Ömer) kalktı, kendine göre dilediğini söyledi."⁸³

Bu hadiste kastedilenin hac mut'ası olduğu, yani mut'a nikahı olmadığı İbn Hazm tarafından beyan edilmiştir. Nitekim Müslim'in rivayetinde Bakara suresi 196. ayetinin kastedildiği açıkça görülmektedir⁸⁴.

4- Urve İbn Zübeyr'den rivayet olunmuştur:

"Havle bt. Hakim, Ömer'in yanına girdi ve Rabia İbn Ümeyye'nin bir kadınla mut'a nikahı yaptığını ve kadının ondan hamile kaldığını söyledi. Ömer ridasını çekerek imdada koşarcasına çıktı ve şöyle dedi:

- "Bu mut'adır. Daha önce haberim olsaydı onu mutlaka recommendedim."⁸⁵

5- Ali İbn Ebu Talib'in şöyle dediği rivayet olunmuştur:

"Ömer mut'ayı yasaklamasaydı azgınlardan başka kimse zina etmezdi."⁸⁶

Zikretmiş olduğumuz rivayetlere göre Ömer, Rasulullah döneminde helal olmasına rağmen mut'ayı kendisi yasaklamış ve ona en ağır ceza olan recmi takdir etmiştir. Böyle bir yargıyı kabul etmek mümkün değildir. Zira bu, Allah ve Rasulü'nün helal kıldığı şeyi Ömer'in haram kılması anlamına gelir ki bu, Ömer'in hem de onunla mücadele etmeyen ashabın tekfirini gerektirir⁸⁷.

Ayrıca Hz. Ali'ye isnad edilen söz, onun mut'a nikahı konusundaki görüşüne açıkça muhaliftir. Çünkü ona göre mut'a nikahı uygulaması mensuttur.

Bu rivayetleri, mut'ayı helal sayan ve onu Nebi'nin haram kılmayıp, Ömer'in haram kıldığını belirten ve her fırsatta grup taasubuyla Ömer'in ismini karalamaya çalışan Şia tefsir kitaplarında toplu olarak gördüğünü belirten Derveze, şayet bu şekilde olsaydı, bunun akıl ve mantığa ters düşeceğini, Allah ve Rasulü'nün helal kıldığını Ömer'in haram kılmasının da

83. Derveze, *a.g.e.*, II, 199.

84. Kandehlevî, *a.g.e.*, IX, 404.

85. Muvatta, Nikah, 42; Beyhakî, Nikah, VII, 207.

86. Taberi, *Tefsir*, V, 13.

87. Fahreddin Razi, *Mefâtibu'l-Gayb*, III, 290.

onu İslam halkasından çıkaracağını ileriye sürmektedir. Oysa Ömer'in bunu yapması, ashabın da susması makul değildir⁸⁸.

Öte yandan Ömer'in döneminde veya bir başka dönemde bazı şahısların bunu yapmış olması, onun meşru olduğu anlamına gelmez. Çünkü bu toplumun içersinde münafık veya kafir Araplar vardı. Onlar tarafından yapılmış olabileceği gibi, fâsık veya hükümden haberi olmayan cahil müslümanlar tarafından da yapılmış olabilir. Bir başka halifenin yani Ebu Bekir'in bunu yasaklamaması ise kendisine böyle bir olayın ulaşmamış olmasındandır. Nitekim Rabia İbn Ümeyye bu tip bir insandır. Kendisi üç kez içki nedeniyle cezalandırılmış, Ömer'e onun mut'a nikahı yaptığı haber verildiğinde Şam'a kaçmış ve huristiyan olmuştur⁸⁹.

İslamın ilk yıllarındaki toplumun içtimaî yapısını düşündüğümüzde, bu dönemde mut'a nikahı yapılmış olsa bile, izni gösteren herhangi bir şey olmadığı sürece, bu uygulama onun meşruluğuna delil olmayacağı daha rahat kavranabilir.

Üçüncü gruba giren rivayetler:

1- Ömer İbn Hattab işleri üzerine aldığında insanlara hitap etti ve şöyle dedi:

- "Rasulullah mut'a nikahı konusunda bize üç gün izin verdi, sonra yasakladı. Allah'a yemin olsun ki muhsan olduğu halde mut'a yapan birisi bana getirilirse onu recmederim. Ancak Rasulullah'ın onu helal kıldığına dair dört şahit getirirse müstesna."⁹⁰

Daha önce zikretmiş olduğumuz "Rasulullah'ın ashabı olarak bize üç gün mut'aya izin verildi, sonra Rasulullah ondan nehyetti."⁹¹ hadisi İbn Ömer'den nakledilen yukarıdaki hadisi te'yid etmektedir.

2- Salim İbn Abdullah babasından rivayet etmektedir:

Ömer minbere çıktı, Allah'a hamededip şöyle dedi:

"Bazı insanlara ne oluyor ki, Rasulullah nehyettiği halde mut'a nikahı yapıyorlar. Dikkat edin! Mut'a nikahı yapan biri bana getirilirse, onu mutlaka recmederim."⁹²

88. Derveze, *a.g.e.*, II, 200.

89. Zehebî, *Tecrîdü Esmâ'is-Sababe*, Beyrut, trs., I, 178.

90. İbn Mace, *Nikah*, 44.

91. Beyhâkî *Nikah*, VII, 207.

92. Beyhâkî, *Nikah*, VII, 206.

Görüldüğü gibi Ömer öncelikle Rasulullah'ın yasakladığını belirtmekte dolayısıyla onu zina olarak telakki etmiş olacak ki, ona zinanın cezasını vereceğini açıklamaktadır.

Netice olarak Hz. Ömer'in muhtemelen sosyal ve ahlakî amaçlar doğrultusunda mut'a nikahından insanları sakındırması olabileceği şeklinde bir düşünce akla gelse bile, kendisinin de ifade ettiği gibi o Allah Rasulü (s.a.v.) tarafından yapılan yasağı ilan etmiş ve pekiştirmiştir. Zira mut'a nikahı Hz. Peygamber'in hayatının sonlarında ve seferde yasaklandığı için herkes tarafından yasağın bilinmemesi ihtimal dahilindeydi⁹³.

Mut'a Nikahı Konusunda İbn Abbas'a Atfedilen Görüşler

Bu konuda İbn Abbas'a çok değişik ve birbirleriyle çelişik görüşler isnad edilmiştir. Bunları maddeleştirerek ele almak istiyoruz.

1- İbn Abbas mut'a nikahını mutlak olarak mübah kabul etmekte, hatta Nisa suresi 24. ayetini "*İlâ ecelin müsemma*" ibaresini eklemektedir⁹⁴.

Ammar, İbn Abbas'a mut'a nikahından sorduğunda o, "*Mut'a metres hayatı değil talak ve miras da vaki olmaz. O sadece bir mut'adır*"⁹⁵ dediği rivayet olunmaktadır.

2- İbn Abbas mut'a nikahını zaruret halinde mübah kabul etmektedir.

Said İbn Cübeyr'den rivayet edilmektedir:

"İbn Abbas'a ne yaptığını, ne ile fetva verdiğini biliyor musun? dedim. Bunun üzerine O:

*- "Allah'a yemin olsun ki ben bununla fetva vermedim ve bunu da kasdetmedim. Onu helal de kılmadım. Ancak Allah'ın meyte, kan ve domuz etini darda kalana helal kılması gibi mübah saydım."*⁹⁶ dedi.

3- İbn Abbas, mut'a nikahının mübahlığına dair görüşünden dönmüş, hatta ibahatin neshedildiğini ve onun haram olduğunu söylemiştir.

Ata el-Horasânî, İbn Abbas'tan nakletmektedir:

"Onlardan kendisiyle istifade ettiğiniz... "(Nisa, 24) ayeti, "Ey Nebi!

93. Mevdudi, *a.g.e.*, III, 368.

94. Kurtubî, *a.g.e.*, V, 130.

95. Razi, *a.g.e.*, III, 286.

96. Razi, *a.y.*

*kadınları boşadığımızda iddetleri içerisinde boşayınız..." (Talak, 1) ayetiyle neshedilmiştir.*⁹⁷

Cabir İbn Zeyd de, İbn Abbas'ın mut'a nikahı konusundaki görüşünden döndüğünü rivayet etmekte⁹⁸; Tirmizî, Serahsî ve Hattabî gibi İslam alimleri ise kendisine Allah Rasulü'nün hadisi haber verilince İbn Abbas'ın görüşünden döndüğünü belirtmişlerdir⁹⁹.

Hazimî de Tirmizî'yi desteklemekte, hatta İbn Abbas'ın görüşünden dönmesinin Ali'nin sözü ve kendisini terslemesiyle olmasının muhtemel olduğunu belirtmektedir¹⁰⁰.

Netice olarak İbn Abbas, eğer gerçekten mut'a nikahına cevaz vermişse, muhtemelen bunu ya ilgili ayetin te'vilinden, ya da Allah Rasulü'nün uygulamasından, darda kalana meytenin mübah olması gibi, mut'a nikahının da mübah olabileceğini kendi ictihadıyla çıkarmış olmalıdır. Zira İbn Abbas, kendini savunurken sadece "Muttakîlerin imanının döneminde yapıldığını" belirtmektedir. Oysa ki muarızı olan Ali ve İbn Zübeyr, mut'anın bizzat Rasulullah tarafından yasaklandığını ileri sürmektedir¹⁰¹.

İbn Abbas'ın görüşünden dönüp dönmediği tartışma konusudur. Onun maslahat gereği mut'anın mübahlığına dair fetva vermekten sakınması, dolayısıyla bunun eski görüşünden vazgeçtiği¹⁰² şeklinde anlaşılmış olması muhtemel olduğu gibi, gerçekten görüşünden dönmüş de olabilir.

Mesela İbn Hacer, İbn Abbas'ın görüşünden dönmüş olmasını zayıf bir ihtimal olarak görmekte, hatta ona atfedilen görüşlerin içerisinde eski görüşünden döndüğünü gösteren hiçbir işaretin bulunmadığını belirtmektedir¹⁰³. Ancak bu noktada İbn Hacer'in pek haklı olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Zira İbn Abbas'a atfedilen görüşlerden biri mut'a konusundaki ibahatin neshedildiği, ya da Allah Rasulü'nün hadisi kendisine haber verildiğinde görüşünden döndüğü şeklindedir¹⁰⁴.

97. Razi, *a.y.*

98. Cessas, *Abkâmu'l-Kur'an*, Kahire, trs., III, 95.

99. Tirmizî, Nikah, 29; Serahsî, *Mebcut*, V, 152.; İbn Hacer, *a.g.e.*, IX, 118.

100. Dr.Muhammed Ebu'n-Nur, *Menbecü's-Sünne fi'z-Zivâc*, Daru's-Selam, 1988, s.184.

101. Müslim, Nikah, 27, 29.

102. Mevdudî, *Meseleler ve Çözümleri* III, trc. Yusuf Karaca Risale Yay., İst., 1990 s.34.

103. İbn Hacer, *a.g.e.*, IX, 150.

104. Tirmizî, Nikah, 29; Serahsî, *a.g.e.*, V, 152.

Bu durumda İbn Abbas'ın mut'a nikahını, neshine dair rivayet kendisine ulaşmadan önce caiz gördüğüne ilişkin yorum akla daha yakın görünmektedir. O, bu konudaki görüşünden dönmemiş olsa bile, nassın karşısında İbn Abbas'ın ictihadının hiçbir anlam ifade etmeyeceği açıktır.

Hz. Peygamber Mut'a Nikahı Yapmış mıdır?

Hz. Peygamber'in mut'a nikahı yaptığını iddia eden¹⁰⁵ Heffening, bu iddiasını Caetani'den almıştır¹⁰⁶. Caetani, Taberî ve İbn Kesir'i kaynak göstermek suretiyle Hz. Peygamber'in kilab kabilesinden Aliye bt. Zabyan ve Esmâ bt. Numan ile mut'a nikahı yaptığını ileri sürmektedir¹⁰⁷.

Hz. Peygamber Esmâ bt. Numan ile nikah yapmış, ancak bu kadının vücudunda beyaz lekeler olduğunu ve bunun kendisinden gizlendiğini görmüş, bunun üzerine ona "mut'a" vermek suretiyle onu bırakmıştır¹⁰⁸. Taberî bu olayı şu şekilde vermektedir:

*"Rasulullah Esmâ bt. Numan ile evlendi. Gerdeğe girdiğinde onda beyazlık gördü. Bunun üzerine ona mut'a verdi, giyindirdi ve ailesine geri gönderdi."*¹⁰⁹

Rasulullah'ın mut'a nikahı yaptığı iddia edilen diğer kadın ise Aliye bt. Zabyan'dır. Bu kadın Rasulullah (s.a.v.) kendisiyle gerdeğe girdiğinde ona *"Senden Allah'a sığınırım"* dediği için Hz. Peygamber tarafından boşanmıştır¹¹⁰.

Konuyla alakalı Taberî'nin ifadesi şu mahiyettedir:

*"Rasulullah (s.a.v.) Benû Ebî Bekir İbn Kilab kabilesinden Aliye ile evlendi, sonra ona mut'a verdi ve onu bıraktı."*¹¹¹

Allah Rasulü'nün (s.a.v.) her iki kadına da verdiği, Bakara suresi 236. ayetinde belirtilen (*"Nikahtan sonra henüz dokunulmadan veya onlar için belli bir mehir tayin etmeden kadınları boşarsanız bunda size günah yoktur. Bu durumda onları faydalandırın..."*) hediye'dir. Nitekim mezkur sebeplerle

105. İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, "Mur'a" mad, VIII, s.848.

106. Ali Osman Ateş, *Sünnetin kabul ve Reddettiği Cabiliye ve Ehl-i Kitab Örf ve Adetleri*; basılmamış doktora tezi, D.E.Ü.S.B.E. İzmir, 1989, s.289.

107. Caetani, *İslam Tarihi*, İst., 1925, VII, 392-393.

108. Taberî, *Taribu'l-Ümem ve'l-Mülâk*, Beyrut, trs., III/1, 1179.

109. Taberî, *a.y.*

110. Nesâî, Talak, 14.

111. Taberî, Tarih, III, 168.

bu hanımları boşayan Hz. Peygamber'in onlara üçer elbise v.s. verdiği rivayet olunmuştur¹¹².

Öte yandan cahiliye devrinde bile mut'a nikahının genellikle seferde ve zaruret halinde yapıldığı belirtilmektedir. Oysa ki Hz. Peygamber (s.a.v.) çıktığı bütün seferlerde hanımlarından bazılarını yanına almıştır. Nitekim Hz. Aişe, Peygamberimizin sefere çıkacağı zaman beraberinde götürüleceği hanımlarını seçmek için aralarında kura çektiğini; bir defasında kuranın kendisine ve Hafsa'ya çıktığını söylemiştir¹¹³. Bu durumda Hz. Peygamber için zarureten söz etmek mümkün değildir.

Caeteni'nin delil olarak kullandığı yukarıdaki ibareler hiçbir şekilde mut'a nikahına delalet etmemektedir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in mut'a nikahı yapmış olmasını ihtimal dahilinde görmüyoruz. Zira mezkur kadınlarla yaptığı mut'a nikahı değil sahih nikahtır.

Mezheplerin Mut'a Nikahına Bakışı

Ehl-i Sünnetin görüşü:

Ehl-i Sünnet çizgisi dahilinde kalan bütün mezhepler, mut'a nikahının haramlığı konusunda ittifak etmişlerdir¹¹⁴. Malikî mezhebinde mut'a nikahının caiz görüldüğü rivayet olursa bile¹¹⁵, Kâkî, böyle bir değerlendirmenin hata olduğunu; çünkü bilinen Malikî kitaplarında mut'a nikahının haram olarak geçtiğini belirtmektedir. Prensip olarak benimsediği ve amel ettiği hadiseleri eserine alan¹¹⁶ İmam Malik'in, Hz. Ali'den Hayber'de mut'anın yasaklandığı şeklindeki rivayetini Muvatta'ya almış olması da Kâkî'nin görüşünü desteklemektedir.

Zahirilerin görüşü:

Zahiriler de mut'a nikahının caiz olmadığı; Rasulullah döneminde mübah olup, Rasulünün diliyle Allah'ın onu kıyamete kadar yasakladığı görüşünü benimsemektedirler¹¹⁷.

112. İbn Mace, Talak, 11; Nesâî, Talak, 14; İbn Sa'd, *Tabakât*, VIII, 141, 143; İbn Esir, *Üsdü'l-Ğabe*, VII, 16-18.

113. Buhari, Nikah, 97; Ebu Davud, Nikah, 39; İbn Mace, Nikah, 47.

114. Seyyid Sabık, *Fıkhu's-Sünne*, Beyrut, trs., II, 41-43.

115. Serahsî, *a.g.e.*, V, 152.

116. el-Aynî, *a.g.e.*, IV, 99.

117. İbn Hazm, *Muballa*, Beyrut, trs., IX, 519.

Şianın görüşü:

Şianın İmamiyye koluna göre mut'a nikahı, müslüman veya kitâbî olan kadınla mehri zikretmek ve vakti kayıtlamak şartıyla caizdir. Zâniyeye bu nikahın yapılması mekruh görülmekte ve "seninle evlendim", "seninle nikahlandım" veya "seninle mut'a yaptım" gibi lafızlarla nikahın kıyılması gerekir¹¹⁸.

Zeydiye ise, Cumhur gibi, mut'a nikahının haramlığını benimsemiş ve İbn Abbas'ın görüşünden döndüğünü kabul etmiştir¹¹⁹.

Prencip olarak mut'a nikahının caiz olduğunu kabul eden¹²⁰ İmamiyye'ye göre, mut'a nikahı II. Halife Ömer tarafından yasaklanmıştır. Ömer bu konudaki beyanında şöyle demektedir:

"Rasulullah döneminde iki şey vardı ki ben onları yasaklıyorum ve bunları işleyeni cezalandıracağımı bildiririm. Onlar kadın mut'ası ve hac mut'asıdır."

Şia'ya göre Ömer bu mut'aları, müminlerin emirinin salahiyeti dahilinde gördüğü için yasaklamıştır. Dolayısıyla bu, şer'î ve kanunî bir yasaklama olmayıp, sadece siyasi bir yasaklamadır.

Şia'nın İmamiyye grubuna göre, bir yandan halifenin kişilik ve nüfuzu, öte yandan kendisinin devlet yönetimiyle ilgili yöntemlerine karşı halkın gösterdiği taassub, bu konunun giderek sahne dışı bırakılıp unutulmasına neden olmuş, vazgeçilmesi halinde sosyal rahatsızlıklar doğuracak olan ve dâimî nikahın bir tamamlayıcı faktörü şeklinde işleyen bu sünneti işlemeze hale getirmiştir.

İslamın vazgeçilmez bekçileri olan imamlar, işte bu noktada meseleye müdahale etmişler ve bu sünnetin dâimî surette unutulmasını önlemek amacıyla müslümanların dikkatini meseleye çekmişlerdir. İmam Sadık'ın "söylemekte asla tereddüt etmeyeceğim meselelerden biri de mut'adır." sözü bu asla dayanmaktadır.

İşte bu noktada, mut'a nikahının teşriinin birinci derecedeki önemli hikmeti olan daimi nikahın tamamlayıcı faktörü olmasına, ikinci bir hikmet daha eklendi. O da unutulmaya yüz tutmuş bir sünnetin ihyasına çalışmaktır.

118. Vehbe Zuhaylî, *el-Fıkhu'l-İslamî ve edilletübü*, Dımeşk, 1985, VII, 64.

119. Zuhaylî, *a.g.e.*, VII, 66.

120. Deliller hakkında bilgi için bkz. Vehbe Zuhayli, *a.g.e.*, VII, 64-69.

Netice olarak İmamiyyeye göre mut'a nikahı, kadına ihtiyacı olan bekarlar ve evli olup da eşinden ayrı düşmüş bulunan erkekler için teşri edilmiştir¹²¹.

Mut'a Nikahı Konusunda Yapılan Değerlendirmeler

1- "Hz. Peygamber şartlar gerektirdiği zaman mut'a'ya müsaade etmiş, ama normal şartlarda onu kesin yasaklamasa da pek hoş karşılamamıştır. Ancak Hz. Ömer devrinde toplum büyüyüp zenginleşince mut'a, çeşitli kim-seler tarafından hiç gerek yokken istismar edilmeye başlanmış ve toplumda bir çok sorun ortaya çıkmaya başladığı için, Hz. Ömer ve onu destekleyen sahabilerin ictihadıyla yasaklanmıştır."¹²²

Mut'a harp zaruretleri nedeniyle konulan muvakkat hükümlere benzetilmiştir. Çünkü ordu, daimi evlilik yapma imkanına sahip olmayan gençlerden oluşmaktaydı. Onlar beşeri tabiatlerine sürekli mukavemet edemeyecekleri gibi, oruçla nefislerini zayıflatmaları da mümkün değildir. İşte bu hal mut'a nikahının teşriinde yegane esas olmuştur¹²³.

2- Allah Rasulü (s.a.v.) insanlara ayrılığın zor geldiği çeşitli gazvelerde mut'a nikahına ses çıkarmamış, sonra ondan kesinlikle nehyetmiştir. Hatta bu nesh tevatür seviyesine ulaşan bir yolla bildirilmiştir¹²⁴.

3- Mut'a nikahı konusunda tahrim ve ibahat iki defa gerçekleşmiştir. O, Hayber'den önce helaldi. Orada haram kılındı. Mekke'nin fethinde helal kılındı (Bu yıl aynı zamanda Evtas yılıdır.) Üç gün sonra da kıyamete kadar haram kılınmıştır¹²⁵.

4- İslamın ilk devirlerinde zarurete binaen bazı gazalarda mut'a'ya ruhsat verilmiş, Veda haccında da kesin olarak yasaklanmıştır¹²⁶.

5- Mut'a nikahının mübah olması Hayber'den önceydi. Hayber'de ebedi olarak haram kılındı. Mekke'nin fethinde yapılan mübah kılınmaksızın haramliliğinin sadece ilanıdır. Bu görüşü Mârizî ve Kadı İyaz paylaşmaktadır¹²⁷.

121. Murtaza Mutahhari, *Kadın*, trc. İsmail Derya, İst., 1991, s. 75-81'den özetle.

122. Prof.Dr. Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, II, 253.

123. Abdurrahman el-Cezerî, *el-Fıkh ale'l-Mezâhibi'l-Erbaa*, Mısır, trs., IV, 90.

124. Ebu'z-Zehra, *a.g.e.*, s.47.

125. Nevevî, *a.g.e.*, s.181.

126. Kasmil Miras, *Sabib-i Buhari Muhtasarı Tecridi Sarib Tercemesi, ve Şerhi*, Ank., 1983, X, 273.

127. Nevevî, *a.g.e.*, IX, 180-181.

6- Mut'a nikahı konusunda mutlak ibahat hiçbir zaman gerçekleşmemiştir. Ancak Rasulullah (s.a.v.) insanlara bekarlığın zor geldiği bir gazvede üç gün mut'aya izin verdi, sonra da ondan nehyetti¹²⁸.

Sonuç

Rivayetleri tarihi seyri içerisinde değerlendirdiğimizde: Hayber gavesinde mut'a nikahı yapılmadığı, dolayısıyla yasaklanmadığı halde, râvilerden bir kısmının takdim te'hir, ya da hatalı tahsisle Hayber yılını yasaklanma tarihi olarak zikretmişlerdir.

Sebre'den gelen sahih rivayete göre, Allah Rasulü (s.a.v.) Mekke'nin fethinde mut'a nikahı yapmaları için sahabeye üç gün süren bir izin vermiş, oradan çıkmadan da yasaklamıştır.

Veda haccında mut'a nikahı yapıldığını belirten rivayette râvînin zaman açısından bir yanılışı vardır. Zira Mekke'nin fethinde mut'a nikahının yapıldığını belirten rivayet, olay ve şahıslar aynı olmasına rağmen ona muhaliftir. Bu rivayetin dışında da Veda haccında yapıldığını belirten rivayete rastlamadım. Veda haccında yapılmaksızın mut'anın yasaklandığını belirten rivayetler ise yasağın te'yid edilmesine hamlolunmuştur.

Bu durumda mut'a nikahı konusunda mutlak ibahatin hiçbir zaman gerçekleşmediğini, Mekke'de üç gün müsaade edilip sonra Rasulullah tarafından kıyamete kadar haram kılındığını, Hz. Ömer'in yaptığının sadece Allah Rasulü tarafından yapılan yasaklamanın ilanından ibaret olduğunu söylememiz mümkün gözükmemektedir.

128. Serahsi, a.g.e., V, 152.